

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

เมื่อหลายปีก่อนวงการแพทย์และองค์การอนามัยโลกได้ประมาณการณ์ไว้ว่าโรคติดเชื้อหรือโรคติดต่อส่วนใหญ่จะควบคุมได้หรือลดน้อยลง แต่จากการศึกษาขององค์การอนามัยโลกที่รายงานไว้เมื่อปีพุทธศักราช 2543 พบว่าร้อยละ 45 ของสาเหตุเสียชีวิตของประชากรทั้งหมด และร้อยละ 63 ของการเสียชีวิตในเด็ก ยังคงเกิดจากโรคติดเชื้อ (พรรณพิศ สุวรรณกุล, 2546: 167-172) สะท้อนให้เห็นภาพแท้จริงของโรคติดเชื้อว่ายังเป็นปัญหาใหญ่ทั่วโลกโดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนาและประเทศด้อยพัฒนา

สาเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้โรคติดเชื้อยังคงเป็นปัญหาใหญ่ทั่วโลกโดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนาและประเทศด้อยพัฒนามีหลายประการ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมสังคมและวิถีชีวิตของมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงของเชื้อก่อเหตุหรือพาหะนำโรค (Vector) ซึ่งทำให้ความรุนแรง (Virulence) ของเชื้อเพิ่มขึ้นหรือเกิดการดื้อยาของเชื้อจุลชีพหรือเชื้อแบคทีเรีย นอกจากนี้การติดเชื้อแบคทีเรียชนิดติดเชื้อในโรงพยาบาล (Hospital Acquired Infection) ก็เป็นปัญหาหนึ่งที่สำคัญมากในโรงพยาบาล ซึ่งมีอัตราการตายสูงถึงร้อยละ 15 ของการเสียชีวิตในโรงพยาบาล (ธีระพงษ์ ตันทวิเชียร, 2546: 95) การติดเชื้อในโรงพยาบาลเป็นโรคแทรกซ้อนที่เกิดขึ้นกับผู้ป่วยที่นอนโรงพยาบาลนานกว่า 48 ชั่วโมง ผู้ป่วยจะมีอาการหนักและมีอัตราการตาย (Mortality Rate) สูงถึงร้อยละ 24-76 ของการติดเชื้อทั่วไป (วันชัย บุญพันธ์, 2547:143) ผู้ป่วยที่จะรอดชีวิตจากโรคนี้ต้องใช้เวลาในการรักษา 7-14 วัน และมีค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลมากขึ้น (ธีระพงษ์ ตันทวิเชียร, 2549: 5) จึงต้องเฝ้าระวังและติดตามดูแลผู้ป่วยกลุ่มนี้อย่างใกล้ชิดและรักษาให้หายจากโรคร้อยละ 100% อย่างเร่งด่วนที่สุด

ปัจจุบันยาปฏิชีวนะมีหลากหลายรูปแบบ และหลากหลายกลุ่ม โดยรูปแบบของยาปฏิชีวนะสามารถแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบใหญ่ ได้แก่ ยาปฏิชีวนะชนิดฉีด (เช่น รูปแบบฉีดเข้าเส้นเลือดดำ รูปแบบฉีดเข้ากล้ามเนื้อ เป็นต้น) ยาปฏิชีวนะชนิดรับประทาน (เช่น รูปแบบเม็ด รูปแบบน้ำ รูปแบบยาน้ำแขวนตะกอน เป็นต้น) และยาปฏิชีวนะชนิดทาภายนอก นอกจากนี้กลุ่มของยาปฏิชีวนะก็มีด้วยกันหลายกลุ่ม เช่น กลุ่ม Carbarpenem กลุ่ม Aminoglycoside กลุ่ม Quinolone กลุ่ม Cephalosporin เป็นต้น ซึ่งแต่ละกลุ่มก็มีความแตกต่างกันในหลายๆ ด้าน เช่น การครอบคลุมเชื้อ ขนาดการใช้ยา ความถี่ในการให้ยา เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีหลากหลายรูปแบบ

และหลากหลายกลุ่มแล้ว ยังมีความหลากหลายทางด้านราคาด้วย หากเป็นยาของบริษัทนำเข้า หรือยาต้นแบบก็จะมีราคาสูงกว่ายาของบริษัทภายในประเทศหรือยาลอกเลียนแบบ (บัญชียา โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่, 2548) ดังนั้นการเลือกใช้อายาก็ขึ้นอยู่กับชนิดและความรุนแรงของโรค คุณยพินิจของผู้รักษา และมีปัจจัยทางด้านราคายามาเกี่ยวข้องด้วย

โรคติดเชื้อในโรงพยาบาลจะใช้อายปฏิชีวนะชนิดฉีดในอัตราสูง โดยข้อมูลปี 2549 ของตลาดยาปฏิชีวนะ (Antibiotic Market) ของโรงพยาบาลใน 14 จังหวัดในเขตภาคเหนือพบว่ามึปริมาณการใช้อายปฏิชีวนะชนิดฉีดสูงถึง 146,903,668 บาท (Drug Distribution Data, 2549) ซึ่งเป็นยาที่ใช้ได้เฉพาะในโรงพยาบาลหรือสถานบริการสุขภาพ โดยผู้ส่งจ่ายยาได้ต้องเป็นแพทย์เท่านั้น เนื่องจากเป็นอันตรายต้องมีการติดตามดูแลอย่างใกล้ชิด เพราะหากเกิดความผิดพลาดในการให้ยาสามารถช่วยเหลือหรือแก้ไขได้ทันท่วงที และจากการที่ยาให้ผลการออกฤทธิ์เร็ว ไม่ต้องใช้ระยะเวลาในการดูดซึมเข้าสู่ร่างกาย เช่นเดียวกับยารับประทานหรือยาทาภายนอก ทำให้สามารถรักษาผู้ป่วยที่มีการติดเชื้ออย่างรุนแรง เช่น โรคติดเชื้อในโรงพยาบาลได้อย่างทันท่วงที ซึ่งยาที่เป็นทางเลือกในการรักษาที่ดีที่สุด ในโรคติดเชื้อในโรงพยาบาล คือยาปฏิชีวนะชนิดฉีดกลุ่ม Carbapenem (Peterson C, 2002: 260-264) เนื่องจากครอบคลุมเชื้อที่ก่อโรคได้กว้าง มีประสิทธิภาพสูง และเกิดการดื้อยาค่า สามารถทำให้อัตราการเสียชีวิตของผู้ป่วยลดลงได้มาก

ปัจจุบันยาปฏิชีวนะที่สามารถยับยั้งเชื้อที่ก่อโรคติดเชื้อในโรงพยาบาลที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย คือ ยาปฏิชีวนะชนิดฉีดกลุ่ม Carbapenem ซึ่งมีจำนวน 2 กลุ่ม ที่มีคุณสมบัติในการครอบคลุมเชื้อใกล้เคียงกัน สามารถใช้ทดแทนกันได้ ได้แก่

ชื่อตัวยา	ชื่อการค้า	ชื่อบริษัท
1. Meropenem	Meronem [®]	AstraZeneca(Thailand)Ltd.,
	Enem [®]	LBS
	Romenem [®]	LBS
	Penem [®]	M & H
	Monem [®]	BIOLAB
	Mapenem [®]	SIAM

ชื่อตัวยา	ชื่อการค้า	ชื่อบริษัท
2. Imipenem/Cilastatin	Tienam [®]	MSD(Thailand)Ltd.,
	Bionam [®]	BIOLAB
	Prepenem [®]	SIAM
	Yungjin [®]	CHAROON

โดยทั่วไปการพิจารณาเลือกยาเข้าในบัญชียาโรงพยาบาลได้ข้อมูลจากการนำเสนอจากแพทย์ผู้ใช้ยา อาจเสนอในรูปแบบของเอกสารทางวิชาการ หรือการให้ข้อมูลแก่คณะกรรมการพิจารณาของโรงพยาบาลในที่ประชุม แต่อย่างไรก็ตามการตัดสินใจเลือกยาเข้ามาอยู่ในบัญชีโรงพยาบาลขึ้นอยู่กับคณะกรรมการพิจารณาของโรงพยาบาลเป็นหลัก โดยพิจารณาจากความจำเป็นในการใช้ยาแต่ละชนิด ปริมาณการใช้ยา และการบริหารงบประมาณในการรักษาผู้ป่วยในโรงพยาบาลนั้น

จากการที่โรคติดเชื้อในโรงพยาบาล เป็นโรคที่ยากต่อการรักษา ผู้ป่วยที่ติดเชื้อจะมีอาการหนักและมีอัตราการตายสูง ประกอบการแข่งขันกันอย่างรุนแรงของบริษัทยา ซึ่งมีการผลิตยาปฏิชีวนะออกมามากมายและหลากหลาย โดยเฉพาะยาปฏิชีวนะชนิดฉีดซึ่งเป็นยาอันตราย แพทย์เท่านั้นที่จะสั่งจ่ายได้โดยใช้ดุลยพินิจซึ่งเป็นเหตุผลทางด้านวิชาการ ประกอบกับยังมีเหตุผลทางด้านธุรกิจมาเป็นปัจจัยเสริมให้แพทย์ตัดสินใจเลือกใช้ยาปฏิชีวนะด้วย ผู้ผลิตยาแต่ละบริษัทต่างก็มี กลยุทธ์ทางการตลาดที่มุ่งไปยังแพทย์ที่ตัดสินใจใช้ผลิตภัณฑ์ของตน และจังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บต่างๆของภาคเหนือ มีโรงพยาบาลที่เป็นโรงเรียนแพทย์ โรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลเอกชนขนาดใหญ่ที่มีแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะโรค มีเครื่องมืออุปกรณ์ที่มีคุณภาพทันสมัย แพทย์สามารถเลือกใช้ยาปฏิชีวนะที่มีความหลากหลายทั้งชนิดและขนาดของยาและมีโอกาสที่จะเลือกใช้ยาปฏิชีวนะชนิดฉีดที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกัน สามารถนำมาใช้ทดแทนกันได้ ดังนั้นผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้ยาปฏิชีวนะชนิดฉีดในผู้ป่วยโรคติดเชื้อในโรงพยาบาลของแพทย์ประจำโรงพยาบาลใน จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งนี้เพื่อจะได้นำข้อมูลที่ได้รับการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการวางกลยุทธ์ทางการตลาดของธุรกิจการจำหน่ายยาปฏิชีวนะกลุ่ม Carbapenem ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้ยาปฏิชีวนะชนิดฉีดในผู้ป่วยโรคติดเชื้อในโรงพยาบาลของแพทย์ประจำโรงพยาบาลในจังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกใช้ยาปฏิชีวนะชนิดฉีดในผู้ป่วยโรคติดเชื้อในโรงพยาบาลของแพทย์ประจำโรงพยาบาลในจังหวัดเชียงใหม่
2. สามารถนำข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษานี้จะเป็นแนวทางในการวางกลยุทธ์ทางการตลาดของธุรกิจยาปฏิชีวนะได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมกับสภาพทางการตลาด และมีความสอดคล้องกับการตัดสินใจในการเลือกใช้ยาปฏิชีวนะชนิดฉีดในผู้ป่วยโรคติดเชื้อในโรงพยาบาลของแพทย์ประจำโรงพยาบาลในจังหวัดเชียงใหม่

นิยามศัพท์

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ หมายถึง ส่วนประสมทางการตลาดที่แพทย์คำนึงถึง ในการตัดสินใจเลือกใช้ยาปฏิชีวนะชนิดนี้ ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) การจัดจำหน่าย (Place) และการส่งเสริมการตลาด (Promotion) รวมถึงปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อขององค์กร ได้แก่ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ปัจจัยด้านองค์กร ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และปัจจัยส่วนบุคคล

ยาปฏิชีวนะชนิดฉีด หมายถึง ยาฆ่าเชื้อแบคทีเรียชนิดฉีดกลุ่ม Carbapenem ได้แก่ Imipenem/Cilastatin และ Meropenem การให้ยาจะให้แบบฉีดเข้าทางหลอดเลือดดำ ใช้ในการรักษาโรคติดเชื้อในโรงพยาบาล

ผู้ป่วยโรคติดเชื้อในโรงพยาบาล หมายถึง ผู้ที่มีความเจ็บป่วยที่เกิดจากการรุกรานของเชื้อแบคทีเรียเข้าสู่ร่างกาย ที่เกิดจากการนอนโรงพยาบาลนานกว่า 48 ชั่วโมงในผู้ป่วยขั้นรุนแรง

แพทย์ประจำโรงพยาบาลในจังหวัดเชียงใหม่ หมายถึง อายุรแพทย์และศัลยแพทย์ที่เคยใช้ยาปฏิชีวนะชนิดฉีดและทำงานเต็มเวลาให้กับโรงพยาบาลรัฐบาลและเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีมูลค่าการใช้ยาปฏิชีวนะสูงสุด 5 อันดับแรก ดังนี้ โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ โรงพยาบาลนครพิงค์ โรงพยาบาลเชียงใหม่ราม โรงพยาบาลแมคคอร์มิค และโรงพยาบาลลานนา (ฝ่ายธุรการของแต่ละโรงพยาบาล, 2549)

การใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตรของยา (Compulsory Licensing หรือ CL) หมายถึง มาตรการหนึ่งในกฎหมายสิทธิบัตรที่เกิดขึ้นตามความตกลงว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญา (Trade-related Aspects of Intellectual Property - TRIPS) ขององค์การการค้าโลก ถือเป็นเครื่องมือของรัฐที่จะถ่วงดุลระหว่างเจ้าของสิทธิบัตรกับประชาชนผู้บริโภค

กลุ่มวินิจฉัยโรคร่วม (Diagnosis Related Groups หรือ DRG) หมายถึง ระบบการจัดกลุ่มโรคของผู้ป่วยอย่างหนึ่ง (Patient Classification System) ที่อาศัยข้อมูลไม่มากนัก มาจัดกลุ่มผู้ป่วย เพื่อใช้ทรัพยากรในการรักษาใกล้เคียงกัน เวลานอนโรงพยาบาลใกล้เคียงกัน และสิ้นเปลืองค่ารักษาใกล้เคียงกัน (Iso-resource group) ไว้ในกลุ่มเดียวกัน

คณะกรรมการบัญชียาหลักแห่งชาติ หมายถึง กลุ่มบุคลากรที่มีหน้าที่กลั่นกรองรายการยาที่จำเป็นต้องใช้ในสถานบริการทางการแพทย์ทุกระดับ รวมทั้งเสนอแนะรูปแบบและวิธีการดำเนินการเพื่อประโยชน์จากบัญชียาจำเป็นที่จัดทำขึ้น ตลอดจนให้มีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง